

رویکردی تحلیلی به تأثیر مؤلفه کالبدی اجتماعی بر ارتقای احساس تعلق اجتماعی نمونه موردی: محله حسن آباد زرگنده (خیابان عمرانی) تهران

نونا جمال آبادی^{۱*}، دکتر فرح حبیب^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری، گروه معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران،
jamalinona@gmail.com

۲- دکتری تخصصی معماری، عضو هیأت علمی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، frh_habib@yahoo.com

چکیده

احساس تعلق اجتماعی یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها و محصول کیفیت روابط اجتماعی آنهاست که تأثیر فراوانی بر آسیب‌های اجتماعی و انحرافات محله‌ای دارد و زمینه‌ساز تصمیم‌گیری‌های فردی درباره ارتباط با محیط و زمینه همکاری و مشارکت در تحولات اجتماعی را فراهم می‌آورد. بر این اساس برنامه‌ریزی‌های شهری به گونه‌ای جهت دارد که حس تعلق افراد به محل سکونتشان افزایش یابد. این کار آسیب‌های اجتماعی ناشی از فقدان این حس را در جامعه به طور عام و در محله به طور خاص کاهش و ایجاد زمینه‌هایی برای توسعه شهری، شهری سالم و شاد برای شهروندان به وجود می‌آورد. فعالیت‌ها و شکل کالبدی موجود در مکان بر حس وابستگی افراد تأثیر می‌گذارد و ارتباطات فرهنگی و اجتماعی، خاطرات و مفاهیم شخصی بر وابستگی و تعلق به مکان مؤثر است.

در این تحقیق با رویکردی تحلیلی به بررسی عوامل تأثیرگذار بر احساس تعلق اجتماعی در محله حسن آباد زرگنده (خیابان عمرانی) پرداخته شده است، روش تحقیق در این پژوهش توصیفی، تحلیلی، همبستگی و پیمایشی بوده است. جامعه آماری کلیه ساکنین خیابان عمرانی (در حدود ۳۴۵۲۷ نفر) می‌باشد، که از بین آن‌ها ۱۵۰ نفر به طور تصادفی مورد مصاحبه و پرسشگری قرار گرفته‌اند. با توجه به وضع نامطلوب زندگی و پایین بودن سطح تعاملات اجتماعی در فضای محله‌ای در محله حسن آباد زرگنده و کاهش چشمگیر احساس تعلق اجتماعی به عنوان مسأله اصلی تحقیق به دنبال شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر آن پرداخته شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که: مؤلفه‌های کالبدی، اجتماعی در کم‌رنگی مشارکت و تعاملات اجتماعی مردم با محله‌های مجاور خود و عدم احساس تعلق نقش مهمی داشته است.

واژه‌های کلیدی: احساس تعلق اجتماعی، مؤلفه کالبدی، تعاملات اجتماعی، تعهدات شهروندی

۱- مقدمه

احساس تعلق اجتماعی از نیازهای اساسی انسان است و افراد سعی دارند از طریق تعامل با دیگران، به این احساس دست یابند. در واقع افرادی که در برقراری ارتباط با دیگران موفق نیستند، برای انطباق با محیط با استرس و مشکلات زیادی روبه‌رو می‌شوند [۱].

"تعلق به مکان به عنوان پیوندی مؤثر که مردم با قرارگاه‌های مکانی برقرار می‌کند تعریف می‌شود، جایی که آن‌ها تمایل به ماندن دارند و جایی که آن‌ها احساس راحتی و امنیت دارند" [۲]. احساس تعلق مفهومی است که در مرحله توصیف، به ابعاد و عوامل تشکیل‌دهنده آن قابل تجزیه است، اما در مرحله ادراک درکی کلی از محبت و عاطفه نسبت به مکان است که شاید حتی برای شخص قابل وصف و بیان نباشد. احساس تعلق انگیزشی درونی برای هویت افراد در موقعیت افراد در